

**UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ”
DIN CHIȘINĂU**

Cu titlu de manuscris
CZU: 37.015.31:821.09 (043.2)

Nina Puțuntean

**DEZVOLTAREA AXIOLOGIEI LITERAR-ARTISTICE A
STUDENȚILOR ÎN CONTEXTUL STUDIERII TEXTELOR DIN
LITERATURI STRĂINE**

Specialitatea: 531.01 Teoria generală a educației

Autoreferatul tezei de doctor în științe pedagogice

CHIȘINĂU 2018

Conducător științific:

PASLARU Vlad, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar

Referenți oficiali:

1. ȘCHIOPU Constantin, doctor habilitat în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova
2. ȘAGANEAN Gabriela, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Componenta Consiliului științific specializat:

1. BURLACU Alexandru – președinte, doctor habilitat în filologie, profesor universitar
2. ZAGAIEVSCHI Corina – secretar științific, doctor în pedagogie, conferențiar universitar
3. GORAȘ-POSTICĂ Viorica, doctor habilitat în filologie, profesor universitar
4. MARIN Mariana, doctor în pedagogie, conferențiar universitar
5. GUȚU Ion, doctor în filologie, conferențiar universitar
6. ARMAȘU-CANȚÎR Ludmila, doctor în filologie, conferențiar universitar

Susținerea publică a tezei va avea loc la 07 noiembrie 2018, ora 14:00, în ședința Consiliului Științific Specializat D 33.531.01 – 25 din cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (UPSC), Bl. 2, Sala Senatului, municipiul Chișinău, str. Ion Creangă 1.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la biblioteca Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău și pe pagina web a ANACEC (www.anacec.md).

Autoreferatul a fost expediat la 03 octombrie 2018.

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat,

ZAGAEVSCHI Corina, dr. în ped., conf. univ.

Conducător științific,

PĂSLARU Vlad, dr. hab. în ped., prof. univ.

Autor

PUȚUNTEAN Nina

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate. Motivația pentru investigarea axiologiei literar-artistice a studenților în contextul studierii în original a literaturilor străine este determinată de anumite *premise teoretice* și *practice*.

Cadrul teoretic este dominat de dezvoltarea raportului *operă-cititor* în estetică (Kant, T. Vianu, M. Heidegger, J. Mukařovský, U. Eco ș.a.), teoria literară (M. Corti, P. Cornea ș.a.), pedagogia artei/educația literar-artistică (N.A. Kușaev, C. Parfene, Vl. Pâslaru), care este definit ca origine a operei, ambii subiecți ai creației, autorul și receptorul, având rol de paternitate în producerea operei: autorul – în crearea *valorii imanente*, înscrise, implicite a operei, iar receptorul/cititorul – adăugarea operei a *valorii in actu*, care, conform lui H.-R. Jauss, se constituie din simbioza experiențelor de viață și a celor estetice ale receptorului/cititorului.

Noțiunea *cititor de literatură* trimite la formarea la educabili a unor valori provenite din valoarea immanentă a literaturii și din cea adăugată operei literare în timpul lecturii (M. Corti, P. Cornea). S-a constituit *teoria educației literar-artistice* (N.A. Kușaev, E.V. Kviatkovski, V. Leibson, C. Parfene, Vl. Pâslaru), complementată de *didactica lecturii* (C. Șchiopu).

Premisele practice ale cercetării sunt: *insuficiența lecturii, paradoxul editorial, europenizarea și globalizarea, potențialul immanent al studenților pentru dezvoltarea axiologiei literare* prin opere literare în original.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor investigației. Manifestarea studenților ca cititori de opere literare străine în original nu a fost cercetată în spațiul educațional românesc. În occident însă câteva țări dau tonul în domeniu: *Franța* (J.-l. Dufays, D. Hymes, C. Lafarje, K. Stierle); *Germania* (M. Heidegger, H.-R. Jauss), *Marea Britanie* (G.W. Allport, M. Byram, IRA/NCTE ș.a.), *Italia* (M. Corti, U. Eco); *SUA* (R.A. de Beaugrande, D. Deborah, R. Jakobson).

Cercetările în domeniu sunt sprijinite de studii de psihologia artei/literaturii, care domină știința mondială de peste un secol: G.W. Allport, L.S. Vîgotschi, A. Maslow ș.a.

În Rusia și în spațiul românesc studii de educație literară au făcut M. Bahtin, O.Ю. Богданова, E.B. Квятковский, H.A. Кушаев ș.a.; L. Bârlogeanu, V. Marinescu, C. Parfene, E. Parpală ș.a.; N. Onea, Vl. Pâslaru, C. Șchiopu, M. Marin ș.a., în care chestiunea cititorului de literatură este examinată anume ca o confluență a valorilor literare ale acestuia și a valorilor implicite operelor literare. În baza acestora, precum și a filosofiei lui I. Kant, G.W.F. Hegel, W. von Humboldt, Șt. Lupașcu, L. Blaga și C. Noica; a esteticii lui Aristotel, F. Schiller, J. Mukařovský, M. Heidegger, H.-R. Jauss, T. Vianu și C. Radu, a teoriei lecturii a lui P. Cornea a fost elaborată *teoria educației literar-artistice* (Vl. Pâslaru, 1998).

Vl. Pâslaru, C. Șchiopu, V. Goraș-Postică, S. Posternac, A. Fekete, M. Hadârcă, M. Marin, R. Burdujan ș.a. au realizat în ultimele două decenii cercetări ale conceptului de competență/CLL.

C. Șchiopu a fundamentat conceptul de *didactică a lecturii*; alți cercetători autohtoni au dezvoltat aspecte metodologice ale formării-dezvoltării CLL, studiul sociologic al valorilor național-universale ale CLL (S. Posternac, A. Fekete),

aplicarea principiilor ELA la formarea CLL elevilor din clasele primare (M. Marin), dezvoltarea CLL în competență literară interculturală (R. Burdujan) etc.

Problema științifică: *Care este axiologia literar-artistică a studenților contemporani și cum poate fi aceasta dezvoltată în condițiile studierii în original a textelor unei literaturi străine?*

Scopul cercetării: Determinarea/elaborarea și sistematizarea unor repere teoretice pentru dezvoltarea la studenți a axiologiei literar-artistice în condițiile studierii în original a textelor din literaturile franceză și engleză.

Obiectivele generale ale cercetării:

1. Determinarea/elaborarea, sistematizarea reperelor științifice privind axiologia literar-artistică.

2. Stabilirea nivelului de dezvoltare a axiologiei literar-artistice a studenților pe filiera literaturilor străine.

3. Elaborarea modelului unui sistem de activitate literar-artistică, specific studiului în original al unei literaturi străine (modelizarea teoretică).

4. Experimentarea sistemului de activitate literar-artistică, specific studiului în original al textelor unei literaturi străine, și stabilirea condițiilor de dezvoltare în aceste condiții a axiologiei literar-artistice a studenților.

5. Elaborarea concluziilor cercetării și recomandărilor pentru dezvoltarea pe principii științifice la studenți a axiologiei literar-artistice.

Epistemologia cercetării a angajat teorii, concepte, principii, idei etc. cu privire la natura operei literare și a cititorului de literatură, educația literar-artistică – formarea cititorului de literatură, inclusiv în contextul unor valori ale literaturii universale, receptate prin filiera limbilor străine/LD etc.

Metodologia cercetării a antrenat metode de cercetare *teoretică* (documentarea științifică, modelizarea teoretică, analiza, sinteza, generalizarea, extrapolarea); *practică* (convorbirea, interviul, disputa); *experimentală, statistică și matematică*.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării constă în:

- abordarea textelor literar-artistice în învățarea limbii străine profesionale ca unități de bază în dezvoltarea axiologiei literare a studenților și, respectiv, de aprofundare și îmbogățire a raportului național-universal în sistemul lor axiologic general;

- configurarea bazei teoretice – idei, concepte, principii etc., cu privire la dezvoltarea axiologiei literar-artistice a studenților prin învățarea limbilor străine: tipul de cunoaștere artistic-estetică a lumii – originea literaturii în crearea imaginilor artistice verbale – re-crearea operei literare în timpul lecturii – educația literar-artistică – valorile literar-artistice.

Semnificația teoretică a cercetării este dată de:

- *Modelul teoretic de dezvoltare a axiologiei literare a studenților;*
- stabilirea claselor și tipurilor de valori și a raporturilor dintre ele, performate de studenți prin studiul în original al textelor literare străine (franceză, engleză);
- validarea deplasării preponderenței axiologice a studenților de la valorile morale și sociale la valorile educației (generale și literar-artistice) datorită studiului în original a TLA din limbi străine.

Valoarea aplicativă a lucrării rezidă în:

- stabilirea axiologiei literar-artistice a studenților, achiziționată prin filiera limbilor străine;
- stabilirea nivelurilor de dezvoltare literar-artistice a studenților prin studiul în original al TLA;
- oferirea cadrelor didactice universitare a unui model general de dezvoltare a axiologiei literare a studenților prin studiul în original al TLA din literaturile străine.

Rezultatele științifice principale înaintate pentru susținere sunt sintetizate de tezele:

• Complementarea studierii limbii străine profesionale cu TLA în original și abordarea acestora pe principii ale ELA conduce în mod cert la dezvoltarea literar-artistice a studenților.

• Dezvoltarea literar-artistice a studenților pe TLA în original este principiu și strategie educativ-didactică definitorie performării unui sistem axiologic literar-artistice și general cultural dezvoltat, apt să satisfacă studenților cele mai importante nevoi și aspirații cu caracter literar-artistice, științifice, general-cultural, comunicativ-estetic și de comunicare culturală generală.

• În procesul învățării la facultate a limbilor străine profesionale și pe texte în original din literaturi străine *structurile lingviale ale studenților se convertesc în imagini poetice.*

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat prin activitate didactică personală în cadrul USAM, comunicări la foruri științifice și publicații științifice și didactic-metodice.

Aprobarea rezultatelor științifice a fost făcută de Catedra *Limbi străine* (UASM), Sectorul *Educație Lingvistică și Literară* (IȘE), Seminarul Științific de Profil (UPSC).

Publicații la tema tezei: 13, inclusiv 2 articole științifice în reviste și 11 comunicări la foruri științifice.

Volumul și structura tezei: introducere, adnotare, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie (291 surse), 19 anexe. În textul tezei sunt inserate 29 tabele, 5 figuri.

Cuvintele-cheie: *axiologie literar-artistice, clase de valori, competență literar-artistice, dezvoltare literar-artistice, interculturalitate, sistem axiologic, student cititor, valori educative.*

CONȚINUTUL TEZEI

În *Introducere* este prezentată actualitatea temei de cercetare, problema științifică, concepția cercetării, istoricul problemei, reperele epistemologice și metodologia cercetării, inovația științifică și originalitatea, valoarea teoretică și cea aplicativă a cercetării, tezele înaintate pentru susținere.

În **Capitolul 1, *Perspectiva diacronică a axiologiei literar-artistice a studenților***, sunt urmărite conceptele de valoare/valoare literar-artistice; este abordată problema definirii valorilor/valorilor literar-artistice din perspectivă filosofică, socială, antropologică și pedagogică, care s-a soldat printr-o definiție proprie a valorii literar-artistice, autoarea explorând amplu, pentru prima dată în spațiul românesc, autori de limbă franceză și engleză – în limba originalului, precum și de limbă

italiană, germană și spaniolă. Spre deosebire de alte tipuri de valori, valoarea literar-artistică are caracter subiectiv-obiectiv definitoriu:

Valoarea literar-artistică este o entitate complexă, care este creată atât de autor, cât și de cititor; este rezultat și proces al cunoașterii artistic-estetice/literar-artistice, identificându-se cu imaginea poetică creată de autor, cu valorile percepției cititorului, cu starea sa de lectură și cu valorile comprehensiunii-comentării-interpretării operei literare de către acesta.

Valorile literar-artistice sunt examinate în relație directă cu noțiunea de text și operă, precum și cu activitatea de lectură a cititorului și profesorului de limbă și literatură.

Un compartiment special este consacrat studiului comparativ al valorilor, iar altul – interculturalității, examinate din perspectiva valorilor literar-artistice, stabilindu-se că interculturalitatea este trăsătură implicită oricărei opere literare.

Studiul teoretic al problemei DALs a confirmat existența acesteia pe plan național, european și mondial:

- Valoarea este definitorie și indispensabilă ființei umane; ea reprezintă condiția *sine qua non* a existenței sale cultural-spirituale, îi marchează existența biologică și materială. Valorile se clasifică în funcție de originea lor, tipul de cunoaștere/activitate care le-a produs și mesajul conținut implicit.

- Valorile avansate ca bază axiologică pentru educație în diverse locuri pe glob sunt reunite într-un singur bloc general uman și reprezintă *universaliiile educației*. Ele includ valori din toate domeniile vieții spirituale a oamenilor.

Pe de altă parte, țări, și chiar instituții educative, își formulează filoane axiologice proprii, prin care se intenționează a da o educație axiologică unor grupuri concrete, în condiții concrete. Astfel, una din supozițiile cercetării noastre – că o posibilă axiologie literară a studenților trebuie să se consolideze pe unitatea național-universal, este validată cu experiențele descrise de autori din mai multe țări [N. Puțuntean, 30].

Educația axiologică în modernitate, conform majorității autorilor consultați, trebuie să se sprijine pe/să angajeze valorile fundamentale ale omenirii – *Adevărul, Binele, Frumosul, Dreptatea, Libertatea*; să includă tipurile de cunoaștere umană – *mitic-religioasă, empiric-praxiologică, artistic-estetică și științifică*; să exploreze valorile contextuale ale conținuturilor educaționale; să cultive educabililor, în viziune pedagogică modernă, un anumit sistem de valori produse de omenire și un sistem de valori personale – care dau identitate ființei celui educat.

Virtual, *axiologia literar-artistică a studenților* reprezintă un sistem de valori literar-artistice cu caracter conținutal și procesual, cu origine în cultura națională și cu extindere în literatura universală; valori științifice și praxiologice, aferente actului de lectură și de producere a valorilor literare în procesul comprehensiunii-comentării-interpretării operelor receptate/lecturate.

Praxiologic, valorile literar-artistice ale studenților se manifestă în competențe literare-lectorale (inclusiv interculturale), trăsături caracteriale specifice cititorului cult, comportamente literare, reprezentări și viziuni asupra tabloului național-universal al literaturii și a domeniilor antrenate de operele și fenomenele literare.

În cercetarea noastră, *interculturalitatea* este examinată drept unificarea cultural-spirituală a oamenilor și obiectiv de educație interculturală, fiind întemeiată epistemologic pe valorile literare morale și interculturale și desfășurată educativ-didactic pe principii ale creației-receptării literar-artistice, prin metodologii și activități literare preconizate pe principiile interacțiunii literaturilor [N. Puțuntean, VI. Pâslaru, 24].

Interculturalitatea este examinată din câteva perspective: a valorilor imanente, a subiecților producători de valori, a procesului de interacțiune a valorilor, a deschiderii-închiderii pentru interculturalitate, a operelor literare.

Interculturalitatea este: *firească, implicită, perenă, continuă, omniprezentă, universală*, ca și educația.

Fiecare perspectivă oferă esențe specifice interculturalității, iar deschiderea-închiderea către interculturalitate a unor factori, deși condamnată în cazul închiderii, ar trebui definite ca manifestări ale identității și entității, care nu se pot schimba – tocmai de aceea că anume ele construiesc identitatea oamenilor, grupurilor, comunităților și națiunilor.

În **Capitolul 2, Conceptul praxiologic-proiectiv de dezvoltare la studenți a axiologiei literar-artistice pe texte din literaturi străine**, este prezentată abordarea metodologică a soluționării problemei de cercetare (sistemul de principii), examinat raportul valoare – valoare literar-artistică, prima fiind explorată pe perspectivele filosofică, sociologică și praxiologic-pedagogică.

Un compartiment special este consacrat analizei și definirii valorii literar-artistice (criterii, caracteristici definitorii), altul – cititorului de literatură (funcții, sistem de valori). *Prima caracteristică definitorie a VLA*: deși sunt sugerate ca valori imanente ale operei (create de autor), VLA nu pot apărea altfel decât prin activitatea cititorului de decodare-apropriere a sensurilor operei: percepția-comprehensiunea-comentarea-interpretarea-creația. *A doua*: VLA sunt *entități complexe*, deoarece la elaborarea lor participă ambii subiecți ai creației, autorul și cititorul, în plan ontic reprezentând o simbioză a valorilor hedoniste, morale și etice, politice și istorice, artistice și culturale, filosofice.

Urmează examinarea *tipologiei* textelor literar-artistice (istorie, teorie, valorile TLA, funcțiile textului literar-artistice). Definiție: *TLA este o exprimare, o privire fragmentară asupra unui model cultural; forma codificată gramatical și stilistic a valorii imanente, care provoacă cititorul virtual să-l abordeze-decodeze și să producă astfel propria valoare in actu*. Tipologia TLA: *un ansamblu instabil de texte legitime (valorizate istoric și social), selectate cu țință didactic-educativă precisă, de o complexitate diferită*. Principii de selectare-structurare a TLA (adaptare după VI. Pâslaru, 18, p.54):

- valorilor național-universale a operei și/sau creației scriitorului;
- adecvării la teleologia și metodologia ELA;
- convergenței și coerenței cu valorile fundamentale ale humanitas-ului, valorile literaturii naționale, valorile literaturii limbii străine studiate, axiologia literară a studenților;
- valorificării de către operă a surselor folclorice și mitologice naționale (aplicare selectivă);

- adecvării la interesele de lectură ale studenților și asigurării zonei proxime de dezvoltare literară;
- diversității poetice (tematice, de gen și specie etc.);
- diversității stilistice;
- instrumentării activității de lectură a studenților [86, p.54].

Raportul text – cititor este realizat de activitatea numită *receptare*. Receptarea literar-artistică și lectura literară (structură, limbajul poetic) sunt treptele finale către educația axiologică a studenților pe TLA (interculturalitate, metodologie specifică, finalități, evaluare).

Un reper important al cercetării noastre este atitudinea specialiștilor față de calitatea valorilor. Mai recent se promovează ideea dezvoltării virtuților, idee care ar oferi o interpretare a procesului de transmitere a valorilor. Tradițional, diferite calități sunt tratate ca virtuți. Pentru Aristotel, de ex., mândria este o virtute majoră, iar smerenia (modestia) lipsește din lista sa, pe când pentru Iisus, trei secole mai târziu, era aproape invers. Or, în societatea modernă înțelegerea sensului valorilor este mult mai importantă decât simpla deținere a lor [N. Puțuntean, 30].

Epoca modernă nu-i doar una a marilor realizări, ci și una a marilor confuzii și pierderi. Valori importante ale omenirii sunt astăzi practic pierdute, deși sunt de o seamă cu omenirea: binele și răul, adevărul și falsul, frumosul și urâtul își diminuează distinctivitatea tot mai mult. Educația bazată pe valorile fundamentale ale omenirii rămâne deci a fi singurul pilon al existenței omului, reprezintă procesul dezvoltării binelui, adevărului, frumosului, libertății, egalității și fraternității. Dacă acestea ar fi explorate adecvat naturii valorilor și cunoașterii, fiecare student va *deveni el însuși în propria valoare* (C. Noica), deci chestiunea valorilor în educație este definitorie ființei umane [N. Puțuntean, 26].

VI. Pâslaru definește valorile drept *lucruri și ființe semnificative omului* [20; 21, p. 4], deci și dorite/voite de indivizi sau grupul/comunitatea etnică/socială. În alte lucrări ale autorului definiția apare în formula: *Valorile sunt lucruri și ființe semnificative individului, grupului, comunității, omenirii*.

Structurarea pedagogică a valorilor. Întemeindu-se pe principiul *penetrabilității universale a valorilor în sistemul educativ*, conform căruia valorile fundamentale ale omenirii se regăsesc, în forme concrete, în orice acțiune educativă, VI. Pâslaru a sintetizat o structură a valorilor anume pentru ELA, care include clasificări pe tipuri de valori; pe tipurile de cunoaștere și disciplinele școlare; pe componentele de bază ale curriculumului școlar; pe perioadele de vârstă la care pot fi formate valorile [18, 22], după formula:

valori fundamentale-valori ale disciplinei/cursului-valori contextuale-valori personale.

Valorile fundamentale ale omenirii – *Adevărul. Binele. Frumosul. Dreptatea. Libertatea*, sunt și valori fundamentale pentru educație – atât ca valori preexistente actului educativ, cât și ca valori produse de acesta. Pedagogia, afirmă VI. Pâslaru, este factorul prim al culturii, căci prin educație ”omul avansează din natură în cultură”, cea mai importantă valoare culturală produsă de el prin educație fiind chiar propria-i ființă. *Cultura* poate deci fi definită drept *axiologie a educației*, căci educabilul nu însușește doar valori create de omenire, ci, însușindu-le, își creează

propriile cunoștințe, capacități, atitudini, care, pe de o parte, ele însele sunt niște valori, iar pe de alta, constituie mecanismele de creare a noi valori obiectivate în știință, literatură, artă etc.

Scopul educației este formarea personalității umane, deci este o activitate *de cultivare*, pentru care definatorii sunt coordonatele spațio-temporale și axiologice:

spațiu: casa părintească, curtea, localitatea, țara, planeta Terra;

timp: activitatea de cultivare a personalității se realizează într-o anumită epocă istorică, secol, deceniu, an, lună, săptămână, zi, oră, clipă;

axiologie: valorile puse în circuitul educațional nu sunt nici ele abstracte, ci obiectivate în formă de idei, scopuri, concepte, atitudini, competențe, care fac posibilă formarea și perfecționarea unui cadru existențial concret, a unei ființe umane concrete.

Modelul educațional contemporan, conform autorului, are la bază trei perspective globale:

I. *Cultura națională*; II. *Realitatea școlară*; III. *Obiectivele general-umane*.

Principalele relații ale omului în cadrul culturii sunt definite de trihotomia culturii, care se constituie din raporturile: *Om – Natură*, *Om – Om*, *Om – Absolut*. Un șir de filosofi – de la Platon, Kant, Hegel și până la Steiner, Blaga, Eliade și Noica, recunosc caracterul transcendental al existenței spirituale a omului. Această relație indică asupra faptului că fiecare om, ca ființă spirituală, face parte din Spiritul Universal, care doar el singur este absolut, că Spiritul Universal, deci Absolutul, se manifestă prin viața spirituală a fiecărui individ [23]. Unitatea și interdependența celor trei tipuri de relații este evidentă.

Valorile dominante ale disciplinei/cursului sunt:

- valorile *epistemologiei* disciplinei/cursului (bazei conceptuale);
- valorile *teleologiei* (sistemelor de obiective);
- valorile *conținuturilor educaționale*;
- valorile *metodologiilor educaționale*;
- valorile *evaluării* succesului școlar.

Valorile contextuale se produc/apar în timpul activității educaționale, sursa lor fiind una din componentele curriculumului școlar – epistemologia, teleologia, conținuturile, metodologia predării-învățării-evaluării (imaginea unui peisaj creat în opera literară, a unei lupte descrise în manualul de istorie, operațiile de gândire, percepție, comunicare etc.).

Valorile personale (achiziționate-formate de educabili) au forma competențelor generale și speciale (cunoștințe-capacități-atitudini). Manifestările atitudinilor, după VI. Pâslaru, sunt:

- în sfera *afectivă*: emoții, sentimente, stări sufletești (inclusiv ale personajelor literare);
- în sfera *dezirabilului*: dorințele, aspirațiile, idealurile;
- în sfera *volitivă*: actele de voință;
- în sfera *evaluării*: opinii, aprecieri/autoaprecieri, acte evaluative;
- în sfera *conceptuală*: convingeri, idei, principii, concepții etc. *personale*.

Comportamentele sunt sfera în care se produc primele cinci tipuri de manifestări ale atitudinilor, dar ea nu reprezintă o sumă a acestora, ci are valoare proprie anume ca atitudini [21].

Al doilea principiu fundamental de structurare psihopedagogică a valorilor în sistemul și procesul educativ este *adecvarea valorilor la particularitățile psihologice și de vârstă ale educabililor*. Sinteza unei astfel de structurări este dată de C. Cucuș, care indică șapte perioade de vârstă, a șaptea fiind cea matură, care are ca interese dominante nevoile trans-sociale, raționale, individul se centreează către valorile spirituale înalte (adevărul, frumusețea, dragostea, pietatea) [6, p.74].

De modul în care sunt înțelese-definite valorile literar-artistice depinde felul în care literatura este predată în instituțiile de învățământ și interpretată în studiile teoretice. Am punctat deci caracteristicile definiției ale *valorilor literar-artistice* (VLA):

originea: sunt generate de imaginea poetică și de activitatea de lectură a cititorului; care, la rândul ei, este determinată de experiențele de viață și cele de lectură ale cititorului (H. R. Jauss, 11); geneza VLA se află în interacțiunea text-cititor [V. Jouve, 13, L. Lavelle, 16, p. 207];

calitatea: sunt entități complexe, deoarece la elaborarea lor participă ambii subiecți ai creației, autorul și cititorul, în plan ontic reprezentând o simbioză a valorilor hedoniste, morale și etice, politice și istorice, artistice și culturale, filosofice; au caracter imanent și procesual: necesită a fi re-create de cititor; sunt suficiente sieși, adresându-se tuturor, dar în mod individual; sunt complexe și polifuncționale (estetice și morale).

M. Scheler consideră că VLA sunt reprezentate de cele șapte calități ale unui text literar – *sugestivitatea, permanența, universalitatea, stilul, valorile morale, valorile intelectuale, artistismul*, care oferă trei dimensiuni definiției cunoașterii și existenței artistic-estetice:

- *cognitiv-afectivă*: alimentează viața noastră emoțională;
- *cognitiv-intelectuală*: largesc perspectivele noastre asupra lumii;
- *cognitiv-dinamică*: dezvoltă o suplețe a minții, utilă în orice disciplină sau profesie [35].

Dar tot el leagă caracteristicile VLA de activitatea și caracteristicile cititorului.

În *ipostază imanentă* (produse de autor), VLA reprezintă mesajul autorului în forma de limbaj poetic, codificate în textul literar-artistice, precum și elementele limbajului poetic și ale TLA, în care sunt incorporate – informații și date istorice, fapte, evenimente etc.; idei, concepte, enunțuri, sentințe etc.; descrieri și reprezentări verbale ale acțiunilor și stărilor personajelor/ eroului liric ș.a.

VLA sunt valori *subiectiv-obiective*, deci personalizate, ”consumatorul” lor, cititorul, participând el însuși la re-crearea și crearea lor, astfel calitatea VLA depinzând semnificativ de calitatea personalității cititorului.

Obiectivitatea VLA, pe lângă valoarea imanentă strict estetică, atribuită de autor, rezidă și în caracterul *limbajului poetic*, care, deși personalizat, este angrenat din structuri comunicative universale. Universaliile limbajului poetic fac posibilă traducerea și comprehensiunea oricărui TLA, în orice punct de pe planetă, de către oricine și în orice perioadă de timp. Deschiderea universalilor TLA în limba străină

către studentul cititor face posibilă cultivarea la acesta a unei axiologii literare național-universale.

VLA sunt influențate de imaginație și de gândirea artistică. Ele întrunesc atât valorile imanente ale textului literar, cât și pe cele ale cititorului. Cititorul de literatură artistică se formează pe parcursul studierii literaturii naționale. Studenții pot continua să-și dezvolte sistemul de VLA format în timpul studiilor secundare prin studierea textelor din literaturi străine, care-i un proces diferit de cel al studierii acestora în traducere, deoarece unește două sisteme literar-artistice: unul în limba maternă și altul în limba străină [N. Puțuntean, 26].

• Ca *valori in actu* (procesual-dinamice, adăugate de cititor) – sunt totalitatea valorilor afective (emoții estetice, sentimente, stări afective), a dorințelor, a actelor volitive (legate de percepția-comprehensiunea-comentarea-interpretarea-creația literară), a actelor evaluative (ale fenomenelor operei și ale operei), a actelor de gândire și a comportamentelor literare ale cititorului.

Caracteristicile *in actu* ale VLA se manifestă în forma stărilor de lectură, actelor de gândire internă, discursurilor orale și scrise, creațiilor artistice (literare, artistico-plastice, muzicale etc.) și științifice, elaborate în legătură cu opera citită-comentată/interpretată [cf.: T. Vianu, 37; Г.Н. Кудина și З.Н. Новлянская, 39; VI. Pâslaru, 21].

Tipurile VLA. Valorile literare, după clasificarea generală a valorilor a lui T. Vianu [38] și complementate de VI. Pâslaru din perspectiva ELA, sunt:

– *conceptuale* sau *teoretice*: principii de ghidare care modelează concepția despre lume, atitudinile și comportamentul cititorului; idei, concepte, principii și legi ale literaturii și artei, inclusiv ale creației-receptării-interpretării;

– *estetice*: întregul spectru de valori sugerat de opera literară și comunicat cititorului în forma mesajului artistic: emoții, stări sufletești, inclusiv starea de lectură, sentimente, dorințe, aspirații, reprezentări, cunoștințe din variate domenii, idei, concepte, principii, viziuni etc.;

– *morale*: valorile morale percepute în timpul lecturii și valorile morale cultivate în baza lecturii: calități, trăsături caracteriale, virtuți, idealuri, principii etc.;

– *religioase*: emoții, sentimente, cunoștințe, credințe și comportamente religioase – toate comunicate artistic-estetic de opera literară [21].

• Raporturi caracteriale *literatură – lectură*

<i>Literatura are:</i>	<i>Dacă lectura:</i>
valoare hedonistă	- este un mod plăcut de a petrece timpul.
valoare politică	- își propune să influențeze modul de viață al oamenilor.
valoare artistică	- este contemplare a naturii frumosului și creației umane.
valoare culturală	- explorează-acumulează valorile operei.
valoare istorică	- descoperă legile istoriei, ajutând la formarea gândirii istorice.
valoare filosofică	- se orientează la aflarea esenței lucrurilor, a cunoașterii și a ființării.
valoare morală	- oferă cititorului lecții de moralitate, îl inspiră să trăiască o viață morală.
valoare etică	- pune întrebări legate de moralitate.

Cititorul de literatură este al doilea subiect al cunoașterii artistic-estetice, care-și desfășoară activitatea de lectură fiind motivat de orizontul de așteptare pe care i-l oferă textul literar, de aceea el este plural, cooperant, creativ, întrunind prin aceste calități

calitatea de al doilea autor al operei literare. Prin actul de formare a sa ca personalitate culturală artistic-estetică, cititorul de literatură adevărește opera literară, recreând-o și instalând-o în istorie, în moral și în social.

În concluzie la Capitolul 2 se menționează că conceptul european modern de învățare a limbii străine este argumentat de tezele:

- reperele conceptual-proiective ale dezvoltării la studenți a axiologiei literar-artistice se constituie din idei, concepte, principii, teorii, paradigme, criterii, indici, caracteristici etc. – valori ale cunoașterii științifice: filosofice, sociologice, estetice, teoretico-literare, comunicativ-lingvistice, psihologice și pedagogice, antrenate de teoria ELA și știința comunicării. Atribuirea lor la clasele constitutivă, regulativă și aplicativă nu este imuabilă, ci raportată la obiectul cercetării noastre;

- sistemul acestora reprezintă modelul teoretic al cercetării noastre:

- a) *conceptul constitutiv* – tipul de cunoaștere *artistic-estetică*;

- b) *conceptele regulative*: unitatea și diversitatea lumii; legea conexiunii universale; principiul transdisciplinarității; principiul interacțiunii artelor; principiul interacțiunii literaturilor; universalitățile textelor literar-artistice; unitatea național-universal;

- c) *conceptele aplicative*: studentul cititor de TLA în originalul limbii străine studiate; textele literar-artistice; lectura literară/receptarea literară; profesorul de limbi străine; teleologia DALs; conținuturile DALs; metodologia specifică DALs;

- dezvoltarea axiologiei literare a studenților are loc pe interacțiunea sistemelor de activitate literar-artistică în limba maternă și în limba străină.

- axiologia literar-artistică a studenților se alcătuiește din experiențele literare, estetice și de viață – valorile literar-artistice (contextuale) ale operelor studiate, valorile adiacente valorilor literar-artistice – filosofice, estetice, teoretico-literare, sociale, istorice, etico-morale etc., valorile lecturii ca proces și valorile cititorului;

- limba străină învățată fără contextul culturii țintă nu este într-adevăr reprezentativă pentru utilizarea actuală a limbii date; este necesar a elimina barierele de comunicare dintre student-student, student-profesor și profesor-student; reorientarea modernă a învățării unei limbi străine de pe însușirea cunoștințelor despre această limbă, respectiv despre contextul cultural în care ea funcționează, pe formarea de competențe de comunicare în limba străină; eliminarea decalajului între *predarea despre limbă și comunicarea într-o limbă* în context social, ultimul fiind asigurat de lectura în original a textelor literare;

- conceptul desfășurat al predării-învățării limbii străine de către studenți include toate valorile obiectuale și procesuale și reprezintă axiologia generală, comunicativ-lingvistică și literar-artistică a studenților;

- dezvoltarea axiologiei literare a studenților pe baza studiului TLA în original se produce la intersecția între principiile creației și receptării operelor literare și se manifestă prin interacțiunea text-cititor, fiind reglementată și amplificată de principiile ELA.

Capitolul 3, Dezvoltarea experimentală a sistemului de valori literar-artistice ale studenților pe texte din literaturi străine, este consacrat modelizării teoretice a acțiunii instructiv-educative și experimentului pedagogic. Sunt prezentate metodologia și desfășurarea experimentului, modelizarea teoretică (*Modelul teoretic al DALs*) a demersului profesional de dezvoltare studenților a axiologiei literar-

artistice pe texte din literaturi străine, direcțiile strategice de educație axiologică a studenților prin artă și literatură, modelele metodologice de abordare/apreciere a valorilor literar-artistice de către studenți, este prezentat în formă grafică și explicat teoretic *Modelul DALs*. Modelizării teoretice i-a premerș studiul experiențial al valorilor literar-artistice ale studenților și al modului de cultivare a acestora de către cadrele didactice (experimentul de constatare).

Sunt prezentate o multitudine de date cu privire la axiologia preexperimentală și cea postexperimentală a studenților și cea pedagogică a cadrelor didactice, care sunt inventariate și stocate pe clase/tipuri de valori și în raporturile dintre ele.

Subiecții experimentului. În experimentul de formare și control au participat **56** de subiecți (4 grupe de studenți), de la UPSC și USM (Tom II, *Anexa 2*).

Experimentul de constatare a inclus un lot experimental (Figura 3.1) de **230** subiecți, studenți în anul I, II și III, facultățile filologice și nefilologice ale USM, UPSC, USE, UC, UASM.

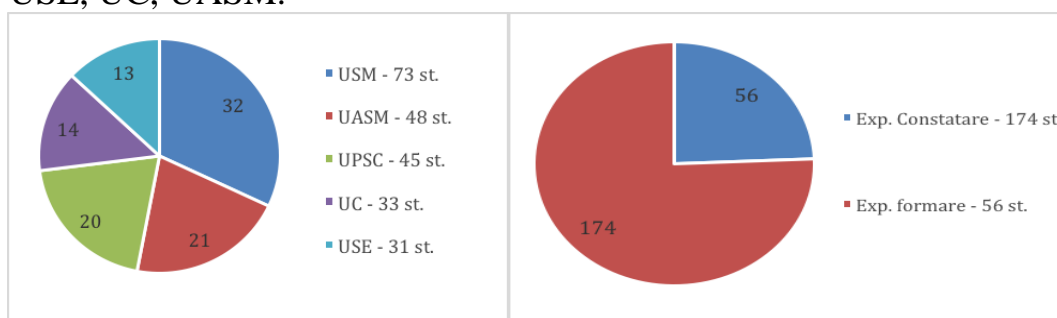

Fig. 3.1. Lotul experimental

Modelizarea teoretică a demersului profesional de dezvoltare studenților a axiologiei literar-artistice pe texte din literaturi străine. Am pornit de la premisa că orice domeniu de activitate educativă trebuie să urmeze/să se încadreze într-o clasă superioară de valori, care reprezintă și direcțiile fundamentale de educație axiologică.

Modelizarea teoretică a demersului profesional de DALs pe texte din literaturi străine (Figura 3.2) angajează implicit: *direcțiile strategice de educație axiologică a studenților prin artă și literatură, modele metodologice de abordare/apreciere a valorilor literar-artistice de către subiecții lecturii, abordări ale predării TLA la orele de limbi străine, algoritm de operaționalizare.*

- *Direcțiile strategice de educație axiologică a studenților prin artă și literatură* – proiectarea și instaurarea unui mediu academic propice educației artistic-estetice și literar-artistice a studenților, comunicarea culturală/interculturală, educația interculturală a studenților, abordarea multi-interculturală a educației literar-artistice a studenților.

Modele metodologice de abordare/apreciere a valorilor literar-artistice de către subiecții lecturii:

- *Modelul K.B. Kiranjeet:* utilizarea explicită a registrelor stilistice, pregătirea didactică și pedagogia literară, caracterul novativ și non-conformist al didacticii literaturii; finalitatea principală – *competența comunicativă* dezvoltată a studioșilor [15];

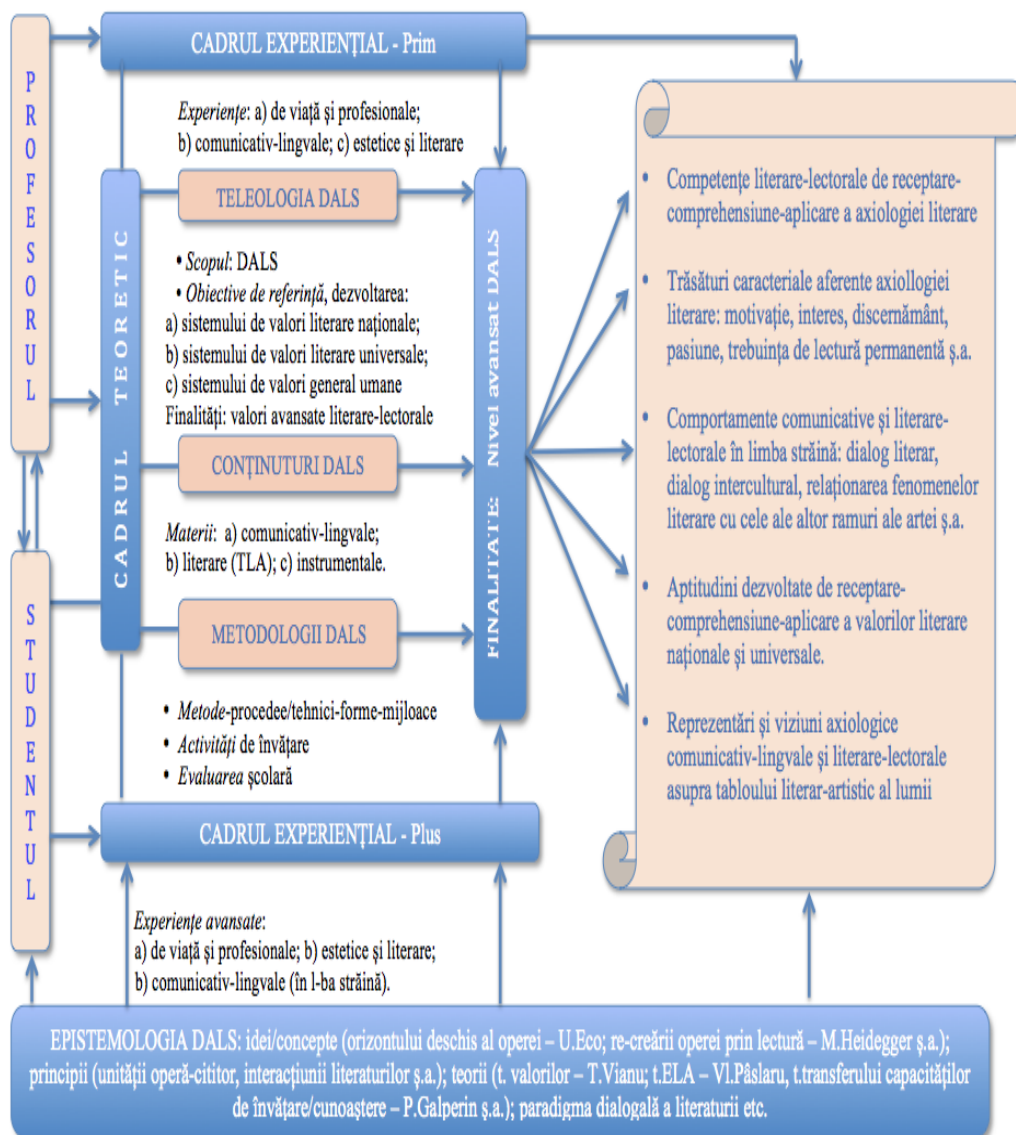

Fig. 3.2. Modelul teoretic al DAL

– *Modelul R. Estelle*: unitatea limbii și literaturii franceze ca limbă străină, istoria comună a limbii și literaturii franceze ca limbă străină, considerarea TLA drept suport pedagogic perfect adaptat pentru învățarea unei limbi străine [8];

– *Modelul A. Vuillemin*: trei tipuri de scriere-citire (periferică, centrală sau fondatoare și creatoare); interacțiunea textului și a lectorului [Apud: R. Estelle, 8];

– *Modelul U. Eco – al orizontului de așteptare*: previziunile, compararea, adnotarea [7];

– *Modelul R. Barthes – fragmentarea textului*: compararea unităților actualizate de lectură, apropierea unora dintre ele, proiectarea asupra textului a unor interpretări diferite, comentarii adăugătoare [1];

– *Modelul lui V. Jouve*: relația cititorului cu textul, influența textului asupra valorilor cititorului [14].

- Abordări ale predării TLA la orele de limbi străine:

- *Modelul cultural*: explorarea și interpretarea contextului social, politic, literar și istoric al unui text (K.B. Kiranjeet);

- *Modelul limbajului sau abordarea bazată pe limbaj* (R. Carter & J. McRae): accesarea sistemică și metodică a TLA pentru a exemplifica trăsături lingvistice specifice (limbajul literar și cel cu sens figurat, vorbirea directă și cea indirectă); este un model cu priorități lingvistice [3];

- *Modelul creșterii personale*: construirea unui model cultural și a unui model de limbaj, în baza limbajului specific TLA – exprimarea opiniilor și sentimentelor, realizarea de conexiuni între experiențele personale și culturale și cele exprimate în text, deci este un model întemeiat pe teoria Școlii de la Konstanz [Cf.: H. R. Jauss, 11, 12]; ajută studenții să-și dezvolte cunoștințele legate de idei și limbaj-conținut (scheme formale) prin diferite tematici și subiecte abordate – ține de teoriile lecturii [J. Cadorath și S. Harris, 2; K.S. Goodman, 9], care scot în evidență interacțiunea cititorului cu textul literar. J. Cadorath și S. Harris menționează că „*textul în sine nu are semnificație* (evid.n. – N. P.), el doar oferă o direcție pentru ca cititorul să construiască o semnificație care provine din experiența proprie a cititorului”, învățarea (literară) fiind posibilă doar atunci când cititorii sunt în stare să *decodeze, să interpreteze textul și să construiască un sens, bazându-se pe propria lor experiență*.

Am urmat recomandarea lui K.B. Kiranjeet pentru aplicarea unui *model integrat de predare a textelor literare la lecțiile de limbi străine*, principalele motive pentru integrarea acestor elemente fiind de ordin lingvistic, metodologic și motivațional:

Lingvistic – utilizând o largă varietate de texte autentice, studenții sunt familiarizați cu o varietate de tipuri și dificultăți ale limbii străine;

Metodologic – discursul literar sensibilizează cititorii în procesul de lectură pentru priorități intensive și textuale, pentru plăcerea de a citi, precum și pentru reacția față de răspunsul dat literaturii de către receptor/lector;

Motivațional – interpretarea textelor literare îi poate determina pe studenți să producă răspunsuri personale.

• *Algoritm de operaționalizare*, oferit de modelul integrat:

memorare - traducere - interpretare - aplicare - analiză - sinteză - evaluare.

Metodologia experimentului a luat în calcul și *modelul tripartit al limbajului*, care oferă o abordare hermeneutică a valorii: la nivel particular, la nivel istoric, la nivel universal.

În contextul ideilor promovate de modelele și abordările descrise, am examinat *lectura literară* a studenților drept acțiune de ”a citi literar” – a citi literalmente un text literar, adjectivul *literară* referindu-se atât la obiectul lecturii, cât și la modul de lectură. În definitiv, a citi literar înseamnă ”a citi” imagini poetice, deoarece, așa cum s-a afirmat mai sus, TLA în sine nu este semnificativ, semnificative sunt doar imaginile poetice, însă acestea nu țin de domeniul textului, ci de cel al imaginarului, adică al cititorului.

Perspectiva metodologică a DALs este dată de un sistem specific de strategii și metode-procedee/tehnici-forme-mijloace de predare-învățare-formare-dezvoltare literar-artistică, inclusiv de dezvoltare studenților a axiologiei literare. Partea inovatoare a metodologiei DALs constă în dezvoltarea principiilor acesteia, de natură regulativă în ierarhia principiilor cunoașterii, prin determinațiile primite de la principiile constitutive ale cunoașterii-artistice-ELA. Din această perspectivă, metodologia nu mai este o prerogativă a primului subiect al educației – profesorului, ci un sistem de moduri de activitate și activități ale profesorului și

studentului, care interacționează (datorită cooperării) în vederea DALs – a unor valori și a modurilor (care sunt și ele valori) de însușire-operare cu ele.

Cele trei perspective sunt integrate de *temelia epistemică* a curriculumului, care se compune din idei, concepte, principii, teorii, paradigme etc. [Cf.: 22] de DALs.

• *Activități literare-lectorale*, inclusiv de *abordare interculturală a TLA*, și *finalități posibile* la orele de limbi străine: lectura expresivă a textelor literare; lectura creativă a operelor literare; reproducerea textelor; revelarea mijloacelor lingvistice/poetice și a rolului lor în constituirea/comunicarea mesajului operei literare; analiza textului, stabilind intențiile autorului și metodele de verbalizare, a motivelor acțiunilor personajelor și a esenței conflictului; formularea răspunsului la problema propusă în timpul comentariului operei literare; identificarea analogiilor tipologice și a legăturilor genetice ale operei studiate cu opere și fenomene din alte literaturi naționale, în primul rând, din literatura română; stabilirea unor legături ale operei citite cu celelalte genuri de artă și cu istoria; participarea la discuție, consolidarea, argumentarea și demonstrarea punctului său de vedere cu luarea în considerație a opiniei oponentului; elaborarea unor texte interpretative ale operei literare: aviz, eseu, tabletă; memorizarea textelor poetice și a fragmentelor reprezentative din operele studiate; identificarea speciei și genului literar al textului citit.

• Calitatea studenților de hermeneuți literari. Două niveluri (*reproductiv* și *creativ*) și trei faze de formare-dezvoltare a competenței interculturale prin lectura textelor artistice în limba străină: *precomunicativă*, *comunicativ-creativă* și *postcomunicativă* [31, 33].

Datele experimentului de constatare au creionat situația în domeniul predării limbilor străine la facultățile nefilologice, portretele virtuale ale cadrelor didactice universitare angajate în domeniu și ale studenților de la aceste facultăți, au evidențiat/sugerat problemele și tendințele în domeniu:

I. *Universitățile*: *lipsesc piesele curriculare* instituționalizate pentru predarea-învățarea limbilor străine la facultățile nefilologice, iar predarea limbilor străine la aceste facultăți nu se face și pe texte literar-artistice.

II. *Cadrele didactice universitare* de limbi străine:

– au furnizat multiple date valoroase despre ELA, dar atitudinile lor față de acest domeniu al educației descoperă și o formare pedagogică, generală și specială mult sub nivelul demersului pentru o educație literar-artistică pe texte literare în original;

– deși constată corect situația gravă a dezvoltării literar-artistice a studenților la activitățile de învățare a limbii străine profesionale, nu se implică activ și responsabil în depășirea acesteia;

– consideră că motivul se află în sfera socială a educației.

III. *Studenții*:

1. Pe *coordonata conceptual-axiologică* au furnizat o informație prețioasă ca volum și calitate, unică în spațiul educațional național și european, despre formarea lor axiologic-literară, inventariată de noi în 9 clase de obiecte ale cunoașterii, în care subiecții au încadrat conceptele lor de valoare și care conturează un tablou al studentului virtual modern, care relaționează cu toate sistemele de valori – lucruri, ființe și domenii-surse; idei, concepte, norme și principii; activități; calități ș. a., conceptul lor de valoare incluzând și domeniul literaturii și artelor.

2. Studenții *au confirmat praxiologic*, dar la un nivel de conștientizare minimă:

- principiile generale ale existenței și cunoașterii umane;
- principiul unității particular-general și național-universal: au demonstrat, de ex., o percepție simetrică implicită a valorilor literare național-universale, în cazul valorilor morale, de ex., aceasta fiind de 37,5% și 43,3%;
- principiul întemeierii DALs pe axiologia literară națională;
- principiul negocierii sensurilor în procesul receptării-comentării operei (U. Eco);
- raportul valori naționale – valori universale, precum și raportul *valori generale* – *valori literare*: au remarcat, de ex., aceleași valori în operele studiate în limbile română, franceză și engleză, ceea ce, pe de o parte, confirmă alte principii ale receptării literare, care induc o metodologie a DALs afiliată conceptual metodologiei ELA;
- conceptul cu privire la preponderența în ELA a valorilor estetice, teoretice, morale și religioase.

3. Au indicat ca *surse-domenii ale valorii literar-artistice*, la variate niveluri, caracteristici ale tuturor aspectelor raportului *operă-cititor* – ale formei-mesajului, receptării-evaluării și formării-dezvoltării cititorului de literatură, demonstrând astfel că mesajele recepționate de ei din operele literaturii naționale-literaturii universale sunt similare, ele conținând, în mare parte, aceleași tipuri de valori.

4. În *sistemul lor de valori literare* se regăesc și 4 din 5 valori fundamentale: *Adevărul, Binele, Frumosul, Dreptatea* (lipsește *Libertatea*); răspunsurile lor au indus următoarea taxonomie a claselor de valori:

<i>Pedagogice</i>	18-27,27%	<i>Estetic</i>	6-9,09%
<i>Social- profesionale</i>	14-21,21%	<i>Psihologice</i> (afective)	6-9,09%
<i>Teoretice</i>	11-16,66%	<i>Religioase</i>	1-1,52%
<i>Morale</i>	9-13,63%	<i>Economice</i>	1-1,52%

Valorile literare indicate de studenți ca semnificative propriei lor formări le acoperă necesarul de dezvoltare axiologică generală și specială, portretul virtual al adolescentului/tânărului studios fiind în general suficient cantitativ tânărului contemporan, iar predominarea *valorilor pedagogice* în sistemul lor de valori este explicabilă, pe de o parte, de statutul lor social (studenți, mulți dintre ei studenți pedagogi), și de calitatea de cititori care-și doresc (datorită și poziției sociale) o dezvoltare literar-artistică adecvată calității de intelectual, pe de alta. Plasarea *valorilor social-profesionale* pe locul al II-lea este de asemenea explicabilă profesional, valorile teoretice, morale și estetice situându-se puțin mai jos, dar nu semnificativ, astfel menținându-se în categoria valorilor active ale studenților.

6. În planul *dezvoltării curriculare*, studenții au creionat atât un tablou virtual al calității activității de lectură a studenților, cât și un sistem de obiective de DALs, care în sine sunt de asemenea valori ale DALs; varietatea de sarcini pe care și le propun studenții pentru a fi atinse certifică o abordare multilaterală atât a valorilor imanente ale operelor, cât și ale cititorului de literatură: studenții pledează pentru o formare literar-artistică cât mai deplină și mai profundă; au propus pentru dezvoltarea lor literară noi conținuturi de ELA – un repertoriu amplu și actual de valori, el incluzând valori imanente ale operei și valori ale cititorului.

Se constată însă un interes scăzut pentru valorile formei /limbajului poetic al operelor.

7. În plan *metodologic*, studenții acordă prioritate activităților în sala de curs (cca 47%), ceea ce înseamnă că în aceeași măsură ei își formează axiologia literar-artistică prin studiul limbilor străine tot în sala de curs, iar de aici decurge actualitatea cercetării noastre și valoarea ei teoretic-aplicativă.

Se constată astfel că opțiunile studenților sunt neașteptat de actuale, variate, originale și chiar profesionale, comparabile cu ale profesorilor lor.

8. *Carență principială*. Printre valorile indicate predomină cele din categoria mesajului (conținutului) operelor literare, cele ale limbajului și receptării fiind puține sau lipsă, fapt explicabil de abordarea tradițională, la școală și la facultate, a operelor literare aproape exclusiv din perspectiva conținutului, limbajul poetic fiind considerat minor valorii operei.

Experimentul de formare. Fiind organizată activitatea lor de studiu al limbii străine și pe texte literare în original, ***studenții*** au manifestat valori literare-lectorale, aferente cititorului elevat de literatură:

1. Percep-înțeleg-comentează operele literare în unitatea triadică formă/limbaj-mesaj-cititor, pe când în perioada preexperimentală abordau exclusiv mesajul operelor.

2. Aduagă conștient, prin comentarii-interpretări explicite, la valoarea imanentă a operei literare propria valoare de cititor, în perioada preexperimentală valorile propriei activități lectorale lipsind.

3. Dezvoltă o multitudine de valori, imanente și adăugate (cele ale cititorului), structurate în clase variate de valori, care, fie depășesc numeric valorile indicate preexperimental, fie configurează atitudini semnificative față de operă și fenomenele ei, și care este mărturie a bogăției sistemului axiologic etic-estetic, literar-artistic și social al subiecților cercetării.

4. În sistemul de valori operate de studenți se constată o avansare de la clasele de valori morale, teoretice, sociale ș.a. către clasele de valori pedagogice (educative) – expresia supremă a valorilor, acestea reprezentând nu doar fapte de conștiință străină (ale scriitorilor, criticilor și cercetătorilor literari), ci și dezvoltarea faptelor de conștiință literară proprie.

5. Definesc valorile/valorile literar-artistice atât prin variate clase de valori generale, cât și prin categorii estetice și ale ELA, definițiile lor gravitând în domeniile specifice ELA: cultural general, artistic-estetic și științific – la etapa preexperimentală predominau cele extraliterare.

6. Consideră valori și valorile negative, unii dintre ei indicând dihotomii ale acestora, precum: *dragoste-ură, iertare-răzbunare* ș.a.

7. Se angajează într-un sistem complex de activitate literară-lectorală, la toate stadiile de lectură (prelectura, lectură propriu-zisă, postlectura), incluzând toate tipurile (lectură propriu-zisă, activitatea critico-literară, activitatea de cercetare literară, activitatea de creație) și formele (percepția, imaginația, gândirea, creația) acesteia – în perioada preexperimentală demersurile lor lectorale fiind limitate la aprecieri emoțional-afective și interpretări raționaliste comune.

8. Percep-înțeleg-comentează valorile literaturilor franceză și engleză în unitate cu valorile literaturii naționale, descoperind variate legături genetice, analogii tipologice, demonstrând atitudini egale față de sistemele axiologice literare național și universal.

9. Deosebirile între cele două sisteme de valori sunt date de acele valori care reprezintă tocmai specificul național: *Omenia, Dragostea de plaiul natal, Identitatea națională, Limba – tezaur cultural, Neamul, Respectarea tradițiilor și obiceiurilor.*

10. ***Pentru prima oară în spațiul educațional românesc, dar și în cel occidental, cititorii au identificat în mod conștient valorile literare cu imaginile poetice, și încă în cel mai mare număr,*** identificarea acestora doar cu valorile etic-estetice plasându-se pe locul al II-lea, iar cea cu mesajul – pe locul al V-lea – înțelesuri tradiționale, monologale ale literaturii. Această cu adevărat performanță reprezintă poate cel mai important rezultat al cercetării, valorile lui educative constând în:

- perceperea-comprehensiunea operei literare ca sistem de imagini poetice;
- perceperea-înțelegerea imaginii poetice ca unitate a mesajului-formei;
- înțelegerea operei literare ca mod specific de cunoaștere a lumii;
- înțelegerea operei literare ca expresie a cunoașterii creative a lumii;
- înțelegerea literaturii ca formă dialogală de cunoaștere și comunicare umană ș.a.

11. Alte caracteristici ale sistemului de valori dezvoltat experimental de studenți sunt:

- prezența în sistemul lor axiologic literar-artistic a patru valori fundamentale ale literaturii – *Adevărul, Binele, Frumosul, Dreptatea* (lipsește *Libertatea*);
- marcarea de către studenți a valorilor definitorii (principale) ale operelor, în percepția lor predominând valorile etic-morale, urmate de cele intelectuale și sociale;
- preponderența opțiunilor pentru lectura personală;
- vizarea în propunerile studenților de îmbunătățire a predării-învățării limbilor străine a domeniilor conceptual-organizatoric, curricular (cu componentele teleologică, conținutală și metodologică) și personal-profesional (cerințe față de înșiși studenții).

Problemele constatate:

- valorile comune literaturilor franceză, engleză și română sunt constatate exclusiv în sfera mesajului operelor, această situație avându-și originea, în mare parte, atât în conceptul tradițional de predare-învățare a literaturii, care acorda prioritate mesajului operei, elementele limbajului (care și creează valoarea estetică) fiind diminuate sau ignorate, cât și în practica mai recentă de studiere la facultate a limbilor străine fără texte literare exclusiv pe valorile profesiei însușite;
- categoriile estetice sunt slab reprezentate în sistemul de valori al studenților, se impune deci reconsiderarea activităților de formare-dezvoltare studenților a valorilor estetice-categorii.

Valorile întregului experiment pedagogic sunt sintetizate de tezele:

1. Cercetarea noastră la etapa experimentală a stabilit:

- Direcțiile strategice de educație axiologică prin textele literar-artistice, inclusiv prin textele studiate în limbi străine: acestea decurg din natura operei de artă/literare, principiile receptării-comprehensiunii-comentării/interpretării ei și principiile educației literar-artistice, și marchează interacțiunea valorilor implicite ale TLA și ale studenților cititori: Proiectarea și instaurarea unui mediu academic propice educației artistic-estetice și literar-artistice a studenților; Comunicarea culturală/interculturală; Educația interculturală a studenților; Abordarea multi-interculturală a educației literar-artistice a studenților; Întemeierea ELA a studenților pe un sistem de activitate educativ-didactică specific literaturii, lecturii și ELA.

• *Modelele de cultivare a cititorului de literatură*, operate în occident, și relația acestora cu modele aplicate în spațiul est-european.

• *Valorile literare și cele general umane*, apropiate de studenți în perioada preexperimentală; *atitudinile* lor față de studiul TLA în cadrul învățării limbii străine; atitudinile față de scopul, obiectivele, conținuturile și metodologia dezvoltării axiologice pe TLA în cadrul învățării limbilor străine.

2. A fost elaborat *Modelul teoretic DALȘ*, întemeiat pe o epistemologie în mare parte originală – pe idei, concepte, principii, teorii și paradigme estetice, literare, psihologice și pedagogice.

3. În rezultatul experimentului de formare: a fost validat *Modelul teoretic DALȘ*; au fost stabilite noile niveluri DALȘ; au fost depistate noi probleme de DALȘ.

4. Noile niveluri DALȘ, obținute prin studiul experimental al textelor literare în original din literaturile străine și prin aplicarea *Modelului teoretic DALȘ*, demonstrează prezența la studenți a unui sistem de valori literare, care se caracterizează prin:

– perceperea-comprehensiunea operei literare ca unitate epistemică și artistică de cunoaștere și creație;

– conștientizarea statutului de al doilea subiect re-creator al operei literare, manifestat mai ales prin convertirea în procesul receptării literare a structurilor lingvistice în imagini poetice, precum și prin re-valorizarea mesajului artistic al operelor studiate;

– înțelegerea valorilor literare ca produse artistice ale tuturor valorilor umane;

– înțelegerea valorilor literaturilor naționale ca origine a valorilor literaturii universale;

– perceperea valorilor morale de origine literară drept valori universale etc.

5. Cercetarea experimentală a acumulat un număr impresionant de fapte ale percepției-comprehensiunii, comentării-interpretării operelor și fenomenelor literare de către studenți, având valoare semnificativă în confirmarea practică a tezei cu privire la *convertirea structurilor lingvistice ale receptorilor de literatură în imagini poetice*.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI PRACTICE

Valorile cercetării, care se regăsesc și în publicațiile noastre de autor [Cf.: 5, 17, 24-34], sunt sintetizate de următoarele concluzii generale și recomandări:

1. Axiologia literar-artistică prezintă un sistem de valori literar-artistice, în care:

• *valoarea* este definitivă și indispensabilă ființei umane, reprezintă condiția *sine qua non* a existenței sale cultural-spirituale, îi marchează existența biologică și materială;

• *valoarea literar-artistică* este o entitate complexă, creată atât de autor, cât și de cititor; este rezultat și proces al cunoașterii artistic-estetice/literar-artistice, se identifică cu imaginea poetică creată de autor, cu valorile receptării cititorului – ale comprehensiunii-comentării-interpretării operei literare; spre deosebire de alte tipuri de valori, valoarea literar-artistică are caracter subiectiv-obiectiv definitiv.

2. *Sistemul axiologiei literare* general/al studenților se sprijină pe/angajează valorile fundamentale ale omului – *Adevărul, Binele, Frumosul, Dreptatea*,

Libertatea, și pe tipurile de cunoaștere umană – mitic-religioasă, empiric-praxiologică, artistic-estetică și științifică; include valorile produse de omenire, valorile contextuale ale ELA și valorile personale ale cititorului – care dau identitate ființei educabilului. Toate tipurile de valori ale axiologiei literar-artistice a studenților au caracter conținutal și procesual, cu origine în cultura națională și cu extindere în literatura universală; sunt artistice, științifice sau tehnologice (praxiologice); sunt aferente actului de lectură; se manifestă în competențe literare-lectorale, trăsături caracteriale specifice cititorului cult, comportamente literare, reprezentări și viziuni asupra literaturii naționale-universale și a domeniilor antrenate de operele și fenomenele literare.

3. Caracterul *sistemic* al axiologiei literare a studenților se manifestă pe perspectivele constitutivă, regulativă și aplicativă ale cercetării:

- *conceptul constitutiv* certifică existența unei axiologii literar-artistice prin cel de al treilea tip de cunoaștere: *cunoașterea artistic-estetică*, antrenând implicit și elemente ale celorlalte tipuri de cunoaștere: empirică, mitic-religioasă și științifică;

- *conceptul regulativ*, întemeiat pe *legea conexiunii universale* și pe *principiile transdisciplinarității, ale interacțiunii artelor, interacțiunii literaturilor* și pe *universalitățile textelor* literar-artistice, generează implicit unitatea național-universal a creației și receptării literare în procesul studierii de către studenți a limbilor străine și pe texte literare în original;

- *conceptul aplicativ* reprezintă noțiunile și categoriile educației literar-artistice.

Cele trei perspective disociază într-o structură praxiologică ierarhică:

studentul cititor – textele literar-artistice – lectura literară/receptarea literară – profesorul de limbi străine – teleologia DALs – conținuturile DALs – metodologia specifică DALs.

4. *Epistemic*, dezvoltarea axiologiei literar-artistice a studenților reperează pe idei, concepte, principii, teorii, paradigme etc., cuprinse de noțiuni și categorii filosofice, sociologice, estetice, teoretico-literare, comunicativ-lingvistice, psihologice și pedagogice, antrenate de teoria educației literar-artistice și științele comunicării.

5. *Praxiologic*, axiologia literar-artistice a studenților se alcătuiește din experiențele literare, estetice și de viață, incluzând: valorile literar-artistice (contextuale) ale operelor studiate, valorile adiacente valorilor literar-artistice – filosofice, estetice, teoretico-literare, sociale, istorice, etico-morale etc., valorile lecturii ca proces (valorile cititorului).

6. Din perspectivă *acțională*, comunicarea într-o limbă străină, învățată și pe texte literare, implică o activitate specifică de cunoaștere – interacțiunea sistemului de activitate literar-artistice în limba maternă cu un sistem de activitate literar-artistice într-o limbă străină – în care își are originea dezvoltarea axiologiei literare a studenților.

7. *Modelul teoretic DALs* elaborat de noi s-a întemeiat pe o epistemologie în mare parte originală – pe un complex coordonat de idei, concepte, principii, teorii și paradigme estetice, literare, psihologice și pedagogice; având valoare teoretică proprie, *Modelul DALs* are și valoare practică implicită pentru concepătorii de piese curriculare și cadrele didactice universitare, oferindu-le deschideri pentru elaborarea propriilor modele de dezvoltare literar-artistice.

8. La etapa experimentală, cercetarea noastră a stabilit:

- *valorile literare și cele general umane*, apropiate de studenți în perioada preexperimentală și cea postexperimentală, includ în mod expres și *atitudinile* lor literare-lectorale: față de studiul TLA în cadrul învățării limbii străine; față de scopul, obiectivele, conținuturile și metodologia dezvoltării axiologice pe TLA în cadrul învățării limbilor străine;

- *nivelurile de dezvoltare literar-artistică* postexperimentală a studenților (astfel fiind validat și *Modelul teoretic DALs*), ale căror cele mai semnificative valori sunt:

- perceperea-comprehensiunea operei literare ca unitate epistemică și artistică de cunoaștere și creație;

- conștientizarea statutului de al doilea subiect re-creator al operei literare, manifestat mai ales prin convertirea în procesul receptării literare a structurilor lingvistice în imagini poetice, precum și prin re-valorizarea mesajului artistic al operelor studiate;

- înțelegerea valorilor literare ca produse artistice ale tuturor valorilor umane;

- înțelegerea valorilor literaturilor naționale drept sursă primară a valorilor literaturii universale;

- perceperea valorilor morale de origine literară drept valori universale etc.

9. Valoarea teoretic-praxiologică definitorie a cercetării constă în confirmarea – în condițiile învățării limbii străine profesionale și prin texte literar-artistice în original – a tezei cu privire la *convertirea structurilor lingvistice ale receptorilor de literatură în imagini poetice*.

Astfel a fost soluționată **problema științifică** – stabilirea condițiilor teoretice și metodologice de dezvoltare studenților a axiologiei literar-artistice prin studiul în original al textelor literar-artistice din literaturile străine și inițiată o **nouă direcție de cercetare** – *studiul limbilor străine profesionale la facultate prin texte literar-artistice în original*.

Rezultatele cercetării sugerează următoarele **recomandări practice**:

1. Structurilor manageriale ale facultăților umanistice ale universităților:

- încurajarea studiului limbilor străine profesionale și prin texte literar-artistice;

- asigurarea procesului de studiu al limbilor străine cu mijloacele didactice necesare.

2. Cadrelor didactice universitare:

- preluarea *Modelului DALs* și elaborarea în baza lui a unor modele proprii de dezvoltare în cadrul studiului limbilor străine a axiologiei literar-artistice a studenților;

- utilizarea în proiectarea didactică a datelor experimentale cu privire la nivelurile de dezvoltare literar-artistică a studenților.

3. Cercetătorilor în domeniul pedagogiei: preluarea și soluționarea problemelor științifice evidențiate de cercetarea noastră – explorarea expresă a limbajului poetic al TLA, formarea-dezvoltarea studenților a atitudinilor față de valorile operelor literare, teoria și praxiologia convertirii structurilor comunicativ-lingvistice în imagini poetice.

Bibliografie

1. Barthes R. *Le Plaisir du texte*. Paris: Seuil, Coll. «Points», 1973; Barthes R. *S/Z*. Paris, Seuil, 1970 sau asupra *La vérité sur le cas de M. Valdemar* de E.Poe; Barthes R. *Analyse textuelle d'un conte d'Edgar Poe*. În: *Sémiotique narrative et Textuelle*, Chabrol C., Collection L., Paris, Librairie Larousse, 1973, p.7-57
2. Cadorath J.& Harris S. *Unplanned classroom language and Teachers Training*. *ELT Journal*, 1998, 52/3
3. Carter R., Nash W. *Seeing through language*. Oxford: Blackwell, 1990
4. Costin M. *Opere alese*. București: Editura Științifică, 1967. 200 p.
5. **Cozari A., Puțuntean N.** *Revitalizing educational aims within the process of studying foreign languages by developing intercultural competence*. În: *Mat. conf. șt. internaț. "Diversitatea culturală și dialogul intercultural în procesul de comunicare"*. Chișinău, UST, 2010, p.151-153
6. Cucoș C. *Pedagogie și axiologie*. București: EDP, RA, 1995. 160 p.
7. Eco U. *Lector in fabula*. București: Univers, 1991. 307 p.
8. Estelle R. *(Exploatarea pedagogică a textului literar și lectura literară)*. In : *FLS: un echilibru fragil*. În: http://www.unige.ch/litteratures2010/contributions_files/Riquois%202010.pdf
9. Goodman K.S. *Reading, a Psycholinguistic Guessing game*. In: Harry Singer & Robert B. Ruddell (Eds). *Theoretical Models and Processes of Reading*. Newark, Delaware: International Reading Association, 1970
10. Goraș-Postică V. *Psihopedagogia dezvoltării competențelor de comunicare din perspectiva neologismelor*. Ch., USM, 2005
11. Jauss H.-R. *Experiență estetică și hermeneutică literară*. București: Univers, 1983. 500 p.
12. Jauss H.-R. *Pour une esthétique de la réception*. Paris: Gallimard, 1975. 312 p.
13. Jouve V. *La Lecture*. Hachette, coll. *Contours littéraires*, 1993
14. Jouve V. *La Lecture*. Hachette, coll. *Contours littéraires*, 1993
15. Kiranjeet K.B. *Language Acquisition Through Literature Promotes Creativity and Thinking Skill*. În: www.the-criterion.com *The Criterion: An International Journal in English* Vol. II. Issue. II 1 June 2011
16. Lavelle L. *Traité des valeurs*. 1951. *Théorie générale de la valeur*, T.1, Paris, PUF
17. **Pancenco L., Puțuntean N.** *Communicative approach as a means of foreign language teaching through literature*, În: *Mat. conf. șt.: "Probleme de filologie: aspecte teoretice și practice"* (Ediția I), 2015, p. 186-192
18. Pâslaru Vl. *Introducere în teoria educației literar-artistice*. București: Sigma, 2013. 196 p.
19. Pâslaru Vl. *De la "Cercați scripturile..." la educația literar-artistică*. În: *rev. Philologia*, 2017, nr. LIX, p. 84-90
20. Pâslaru Vl. *Prolegomene pentru o didactică a artei*. Ch.: Ed. Pro Libra, 2017. 132 p.
21. Pâslaru Vl., Silistraru N., Callo T. ș.a. *Perspectiva axiologică asupra educației în schimbare*. Chișinău: Print Caro, 2011. 150 p.
22. Pâslaru Vl. (coord.) ș.a. *Curriculum disciplinar de limba și literatura română. Clasele V-IX*. Chișinău: Știința, 1997. 126 p.

23. Pâslaru Vl. (coord.) ș.a. *Atitudini fundamentale*. Chișinău: Cartier Educațional, 1998. 44 p.
24. **Puțuntean N. Pâslaru V.** *Dimensiuni ale educației axiologice interculturale a studenților prin învățarea limbii străine*, In: rev. *Didactica Pro*, nr.4 (74), 2012, p.4-11
25. **Puțuntean N.** *Conceptul de lectură literară în optica didacticienilor francezi*. In: rev. *Artă și educație artistică*, nr.1 (27), 2016, p. 31-38
26. **Puțuntean N.** *Teaching values in the context of studying texts from foreign languages*. In: Mat. ale conf. internaț. șt.-practice, 21 mai 2008, *Academia de administrare publică – 15 ani de modernizare a serviciului public din Republica Moldova*, vol. 2, 292 p., p. 269-270
27. **Puțuntean N.** *The role of intercultural competence in business communication*. În: Mat. Межд. н.-прак. конф. *Международная деловая коммуникация: проблемы и перспективы российско-молдавского сотрудничества в формировании коммуникативной компетенции кадров агробизнеса*, ВГСХА, Волгоград: ИПК ФГОУ ВПО ВГСХА «Нива», 2009, 392 с., p. 230-234
28. **Puțuntean N.** *Value Oriented Education – an Imperative Content of the Higher Education Curriculum*. În: Mat. Colocv. șt. internaț. *Strategii actuale în lingvistică, glotodidactică și știință literară*, USARB, Ed. II. Bălți: Presa universitară bălțeană, 2009, 320 p., p. 248-250
29. **Puțuntean N., Cozari A.** *Intercultural competence – a controversial concept*. În: Actele Colocviului Internațional *Probleme actuale de lingvistică, glotodidactică și știință literară*, USM, Chișinău, vol. 4, partea I, 2009, p. 938-943
30. **Puțuntean N.** *Some problems of teachers as transmitters in the process of values education*. *Empowering Teachers of the English Language: New Trends and Best Practices*, CEP USM, 2009, 103 p., p.18-19
31. **Puțuntean N., Cozari A.** *Overcoming difficulties in analysing literature*. In: APLE Conference Mat. „Current Perspectives in Language Teaching”, USM, Chișinău, 2010, p. 89-90
32. **Puțuntean N.** *Using literature in the classroom*, In: APLE Conference Mat. *Current Perspectives in Language Teaching*, USM, Chișinău, 2010, p.91-92
33. **Puțuntean N.** *Developing intercultural communication skills in EFL teaching*. *Teaching English: between research and practice: APLE Annual Conference Materials*, 13 martie 2010, Chișinău, CEP USM, 2010. – 155 p., pag. 114-116
34. **Puțuntean N., Cozari A.** *The Value of Communicative Competence in Foreign Language*
35. Scheler M. *Le formalisme en éthique et l'éthique matérielle des valeurs*. France, Sant Armand (Cher), 1995
36. Șchiopu C. *Metodica predării literaturii*. Chișinău: S.n., 2009. 332 p.
37. Vianu T. *Introducere în teoria valorilor*. În: *Opere*, vol. VIII. București: Minerva, 1979
38. Vianu T. *Estetica*. București: Minerva, 1968. 251 p.
39. Кудина Г.Н., Новлянская З.Н. *Литература как предмет эстетического цикла*. În: rev. *Искусство в школе*, 1991, nr. 1, с. 14-18

ADNOTARE

Puțuntean Nina. Dezvoltarea axiologiei literar-artistice a studenților în contextul studierii textelor din literaturi străine. Teză de doctor în pedagogie. Chișinău, 2018

Structura tezei include: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 291 titluri, 19 anexe, 150 pagini de text de bază, 5 figuri, 29 tabele.

Numărul de publicații la tema tezei: rezultatele obținute sunt publicate în 13 lucrări științifice.

Cuvintele-cheie: *axiologie literar-artistică, clase de valori, competență literar-artistică, dezvoltare literar-artistică, interculturalitate, sistem axiologic, student cititor, valori educative.*

Domeniul de studiu: Pedagogie generală – Educația literar-artistică a studenților.

Scopul lucrării: Determinarea/elaborarea și sistematizarea unor repere teoretice pentru dezvoltarea la studenți a axiologiei literar-artistice în condițiile studierii în original a textelor din literaturile franceză și engleză.

Obiectivele lucrării: determinarea/elaborarea, sistematizarea reperelor științifice privind axiologia literar-artistică; stabilirea nivelului de DALs pe filiera literaturilor străine; elaborarea modelului activității literar-artistice, specifice studiului în original al literaturii străine; experimentarea sistemului de activitate literar-artistică de studiere în original a TLA străine și stabilirea condițiilor de dezvoltare în aceste condiții a axiologiei literar-artistice a studenților; elaborarea concluziilor cercetării și recomandărilor pentru dezvoltarea pe principii științifice studenților a axiologiei literar-artistice.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării constă în: abordarea TLA în învățarea limbii străine profesionale ca unități definiții de DALs și, respectiv, de aprofundare și îmbogățire a raportului național-universal în sistemul lor axiologic general; configurarea bazei teoretice – idei, concepte, principii etc. cu privire la DALs prin filiera limbilor străine: tipul de cunoaștere artistic-estetică a lumii – originea literaturii în crearea imaginilor artistice verbale – re-crearea operei literare prin activitatea de lectură a cititorului – educația literar-artistică – valorile literar-artistice ca expresie supremă a valorilor educației etc.

Semnificația teoretică a cercetării este dată de: *Modelul teoretic de dezvoltare a axiologiei literare a studenților*; stabilirea claselor și tipurilor de valori și a raporturilor dintre ele, performate de studenți prin studiul în original a TLA în literaturile străine (franceză, engleză); validarea deplasării preponderenței axiologice a studenților de la valorile morale și sociale la valorile educației (generale și literar-artistice) datorită studiului în limba originalului al TLA în limbi străine.

Valoarea aplicativă a lucrării: stabilirea axiologiei literar-artistice a studenților, formată prin filiera limbilor străine; stabilirea nivelurilor de dezvoltare literar-artistică a studenților prin studiul în original al textelor literar-artistice din literaturile străine; oferirea cadrelor didactice universitare a unui model general de dezvoltare a axiologiei literare a studenților prin studiul în original al textelor literar-artistice din literaturile străine.

Implementarea rezultatelor științifice s-a făcut prin activitatea didactică a autoarei în cadrul UASM, comunicări la foruri științifice naționale și internaționale și publicații științifice.

АННОТАЦИЯ

Нина Пуцунтян. Развитие литературно-художественной аксиологии у студентов в контексте изучения текстов иностранной литературы. Диссертация кандидата педагогических наук. Кишинев, 2018

Структура диссертации включает: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиографию из 291 наименований, 19 приложений, 150 страниц основного текста, 5 рисунков и 29 таблиц.

Публикации на тему диссертации: полученные результаты опубликованы в 13 научных статьях.

Ключевые слова: литературно-художественная аксиология, классы ценностей, литературно-художественная компетенция, литературно-художественное развитие, межкультурность, аксиологическая система, читающий студент, образовательные ценности.

Область исследования: общая педагогика – литературно-художественное образование студентов.

Цель исследования: определение/разработка и систематизация теоретических ориентиров для развития литературно-художественной аксиологии в условиях изучения оригинальных текстов французской и английской литературы.

Задачи исследования: определение/разработка, систематизация научных ориентиров литературно-художественной аксиологии; определение уровня развития литературно-художественной аксиологии студентов в рамках зарубежной литературы; разработка теоретической модели литературно-художественной деятельности, характерной для изучения зарубежных литературных произведений в оригинале; экспериментальное признание разработанной модели и определение условий развития литературно-художественной аксиологии студентов; разработка выводов исследования и рекомендаций для развития литературно-художественной аксиологии студентов, основываясь на научных принципах.

Научная новизна и оригинальность: использование литературно-художественных текстов при изучении профессионального иностранного языка как определяющего звена развития литературной аксиологии учащихся, и, соответственно, углубления и обогащения национально-универсального вклада в их общую аксиологическую систему; структурирование теоретической основы – идеи, концепции, принципы и т. д. развития литературно-художественной аксиологии студентов сквозь призму иностранных языков; вид художественного и эстетического познания мира – происхождение литературы при создании словесных художественных образов – воссоздание литературного произведения читателем – литературно-художественное образование – литературно-художественные ценности как высшее выражение образовательных ценностей и т. д.

Теоретическая значимость исследования доказывается *Теоретической Моделью DALIS*; определение классов и типов ценностей и взаимоотношений между ними, осуществляемых студентами посредством изучения иностранных литературных текстов в оригинале; признание перемещения аксиологического преобладания студентов от нравственных и социальных ценностей к ценностям общего и литературно-художественного образования за счет изучения оригинальных литературно-художественных текстов зарубежной литературы.

Практическая значимость исследования состоит в: определении литературно-художественной аксиологии студентов, приобретенной в рамках изучения иностранных языков; определение уровней литературно-художественного развития студентов посредством изучения литературно-художественных текстов зарубежной литературы в оригинале; предоставление университетскому преподавательскому составу общей модели развития литературной аксиологии студентов посредством изучения оригинальных литературно-художественных текстов зарубежной литературы.

Внедрение научных результатов было реализовано посредством учебной деятельности автора диссертации в ГАУМ в качестве преподавателя иностранных языков, докладов на национальных и международных научных форумах и научных публикаций.

ANNOTATION

Nina Putuntean. The development of literary-artistic axiology of students in the context of studying texts of foreign literatures. PhD thesis in pedagogy. Chisinau, 2018

Thesis structure includes: the introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, a bibliography of 291 sources, 19 annexes, 150 pages of the basic text, 5 figures and 29 tables.

Publications on the thesis theme: the obtained results were published in 13 scientific papers.

Key words: *literary-artistic axiology, classes of values, literary-artistic competence, literary-artistic development, interculturality, axiological system, student reader, educational values.*

Field of study: General Pedagogy - Literary-artistic education of students.

The purpose of research: To determine/develop and systematize some theoretical references in order to develop the literary-artistic axiology of students in the context of studying texts of the French and English literature.

The objectives of research: to determine/develop, systematize the scientific references on the literary-artistic axiology; to determine the development level of the literary-artistic axiology of students in the field of foreign literature; to develop the theoretical model of literary-artistic activity specific to the study of foreign literary works; to carry out the experimental validation of the developed model and to establish the conditions for the development of the literary-artistic axiology of students; to write the research conclusions and recommendations for the development of students' literary-artistic axiology based on scientific principles.

Scientific novelty and originality of the research consist in: the approach of the literary-artistic texts in the process of learning a foreign professional language as defining units in developing students' literary axiology and, respectively, in deepening and enriching the national-universal relationship in their general axiological system; the configuration of the theoretical basis - ideas, concepts, principles, etc. on the development of students' literary-artistic axiology through the prism of foreign languages: the type of artistic and aesthetic knowledge of the world - the origin of literature in creating verbal artistic images - the re-creation of the literary work based on the reading activity of the reader - the literary-artistic education - the literary-artistic values as the supreme expression of educational values, etc.

The applicative value of research consists in: determining the literary-artistic axiology of students acquired through the study of foreign languages; establishing the levels of students' literary-artistic development based on the study of literary-artistic texts from foreign literatures; providing university teachers with a general model of development of students' literary axiology by studying literary-artistic texts of foreign literatures in original.

The implementation of the scientific results was accomplished by thesis author didactic activity within the SAUM as a foreign language teacher, presentations at national and international scientific forums and scientific publications.

Puțuntean Nina

**DEZVOLTAREA AXIOLOGIEI LITERAR-ARTISTICE A
STUDENȚILOR ÎN CONTEXTUL STUDIERII TEXTELOR DIN
LITERATURI STRĂINE**

Specialitatea: 531.01 Teoria generală a educației

Autoreferatul tezei de doctor în științe pedagogice

Aprobat spre tipar: data 01.10. 2018 Hârtie ofset. Tipar digital Coli de tipar 2,0	Formatul hârtiei A4 60x84 1/16 Tiraj 50 ex Comanda nr. 98.
--	--

Tipografia
„PRINT-CARO”,
str. Astronom Nicolae Donici 14, mun. Chișinău, MD-2049
tel. 85-33-86